

ИЛМАН АБЗАЙЛОВ

САТОССУШ
ТОЪХНА
ТКЪЕС

A13

ИЛМАН АБЗАИЛОВ

САТОССУШ
ТОЪХНА
ТКЪЕС

U

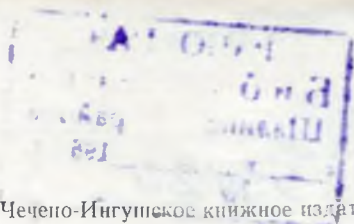
Рухаш А

Б и О	района
Шалин	196
55124	

НОХЧ-ГІАЛГІАЙН КНИЖНИ
ИЗДАТЕЛЬСТВО

С (Чеч.)

А13

Чечено-Ингушское книжное издательство, 1974 г.

А 0743—006 34—74
М135(03)—74

ЗАМАНАН ГІУЛЧАШЦА

МОСКВА Ю КХОЙКХУШ

(КПСС-и XXIV-чу съездана)

Седарчий Іадийна
Буйсанийн кьайлехь,
Стигал а цецьялла
Металлан кьегарх.
И серло дІалачкьо
Ницкь боцу мархаш,
Кхоьруш, дІалехкало
Кеманийн некъех.
Уьш ду сихделла
вайн
Столице кхачо
Дуьненан
массо а
МаьНера
хьеший.
Москва ю, вайн партин
Сирлачу малхо
Къагийна,
дуьненна
Луш нуьрен серло.
Кхана уьш гуллур бу
Съездийн Дворецехь
Ладогла
вайн партин
Довхачу даше.

И дош ду,
Ткъес санна, дахаран дорцехъ
Хиндолче кхолламан
Керла гулч айеш.

ПХЕАШЕРАН БІАЪСТЕ

Съездера съезде
шен
ГІулч йоккхуш,
партис
ХІоттийна пхеашеран
сийлаллин план.
ХІораммо шен балхахь
кхиамаш стамбеш,
Хьалхарчу біаъстено
дагна бо там.
Пхеа шарал хьалха и
план кхочушъярна
Вайн халкъо кхоор бац
шен турпал ницкъ:
Латта а,
стигла а
Говзалло вайна
ГІуллакх дан хІоттийна
совдоккхуш ирс.
Вайн мехкан говзанчийн
хьадалча хилла,
Космосехь ракето
баьккхира некъ.
ПхимаьІиг седа
шен
верас а хилла,

Батта тїхь
Дїатїхна вайн мехкан герб.
Дог майра турпалхой
керла гїулч їоккхуш,
Туїїранахь дїїцїнарш
шаьш кхуллуш бу.
Хїаваэхь неканца
олхазарх ловзуш,
Дуьне цецдоккхуш
вайн
кїонахий бу.
Интернационалан гимн
їо беттан верас —
Стигланийн планеташ
самайоху цо.
Цхїаалле кхойкху цо
массо а мехкаш,
Хїора а кїїїсамна
цо вахчаво.
Геннарчу
лаьттарчу
Вайн халкїан маршо
Стигларчу батте а
дїаїїцїу цо.
Машарен вайн байракх
лепасш латто
Массо а планетїїн
цо доладо.
Вайн ирсап н бїаьсте
еза сан дагна,
Кхузахь цо ца хїївсту
беккїа цхїа бай.

Бієнаш вайн тіаьхьешка
атта некъ байта,
Вайн партис
толаме
тиллина тіай.

ВЕЗАЧУ ПОЭТЕ

(Мамакаев Іаьрбиша)

Собга кхаъ боккхуш ю
хъан массо стих а —
Говза дош, кхетаммий
хІоранна хьобхуш.
Сан даго лобху хьо,
хьобга гІулч сихъеш,
Хъан книжкийн ширцалун
агІонаш хоьрцуш.
Хъан стих сайн бІаьрга гуш,
со цуьнга хьаьжча,
Сан дагна бовха кхаъ
тІекхочу маса,
БІаьргийн нур совдолу,
даг тІе кхаъ кхаьчча,
Ницкъ буссу
хиндолчун орам схьаахка.
Хъан дешнийн маьІна ду
халкъ диэза Іамош
Даггара хьасталуш,
диэзалуш дагна,
Дахаран васт шийса
ахь дуьллу, хаздеш,
Мутдолчу, говзачу
маттахь деш маьІна.
Хьайн ломан буьххьера
собга куьг тесна,

Хъайна тле со ийзош
гло до ахь суна,
И лам—хъан поэзин
ницкъ халкъе хецна
Нуьре заз хиллийла
хаалда хъуна.

ПХОЪАЛГІАНИГ

(Быковский Валерий космосехъ волуш)

Бовха малх схъахъаъжна,
Іалам ду башха...
Ткъа, суьйре кхоьлина,
Гуллуш ю мархаш.
Тіелана сихделла
ДогІанан тіадамаш...
Ткъес детта — схъакъега
Стигланийн кораш.

Малхах я догІаных
Кхерар а доцуш,
Таллаза йисина
Есаллаш талла
Ваханчу Валерийн
Сий хир ду лоруш.
Тешамен воІ ву и
Вайн партии, халкъан.

Кху лаьттахъ, вайн кхузахъ
Буьйса ю хІинца.
Хьо генна лаккхяхъ ву,
Тодлуш ву къайле.
Шерра схъахезаш ду
Ахъ дуьйцург стиглахъ.
Хьуна а дІахеза
Лаьттара къамел...

Кхин дла а, кхин дла а
Керла некъ бостуш,
Таллам бан вайн партис
Шен тешам белла —
Хьовга длакховдийна
Стигланийн догла.
Цуьнца ахь — пховалгла —
Кораш схьаделла!

Стигланийн вежарийн —
Пховалгла ваша,
Турпала некъ а бай
Верзалахь лаьтта!
Хьовга ладобгуш ду
Дерриг а халкъаш —
Тешамен къонахче
Даггара хьаьжна.

СОВЕТСКИ САЛТИЧУЪНГА

(Сапралиев Абукаре)

Хъан турпала хъуьнар дуьйцуш,
Ященкос хьох аьлла дерг
Хиънарг — хийла ву хьо вуьйцуш
Доккхадеш дог, елош церг.

Стогаллица, майраллица,
Даймахкана гларолдеш,
Вошаллица
ахь гю дар ду
Доттагичун дог тешадеш.

Къинхъегаман Нохч-Галглайчов
Хьох куралла еш хир ю.
Хьо вина юрт — Экажево —
Турпалхочун нана ю.

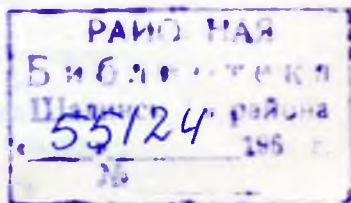
Тешамен дог хъан хиларна,
ДоттагI гийла ша висчахь, —
Сайн даггара ала лаба:
— Ирс хуьлда хъан, Абукар!

КЪОНАЛЛА

Къоналла, жимачу
берах таръелла,
Со Iехош,
со хьовстуш,
Iуьйре а мелла
Tлехънккхи,
кхин гIан ган
Со делкъе воккхуш.
Цул тIаьхьа суьйре а
Хир ю-кха кхойкхуш —
Буйсанийн бодашкахь
Суна некъ гойтуш...
...Амма цу бодаша
Йийсаре лаьцна
Юьсур яц сирлачу
ойланийн аре.
Дукха ду цу арахь
ас кхио, хьекъо...
Цул тIаьхьа блешерийн
Tлаьхьенга кхийдаш,
ХIораннан хьекъалан
Хьогалла тизеш,
Талха йишйоцу и
Муттанийн стоимаш.
Уьш кхио, уьш хьекъо
Ас дахар оху.

Ойланаш-олхазарш
Стигла а хохний,
Цу стиглан Іаьрчашкахь
Планеташ юсту,
Пионераш ловзийта
ТІайш тахка хІутту.
Хи хуьлий, йогучу
ГІамаршла вулий,
Малх хуьлий,
гІорийна
Іалам а хьостий,
Ас циггахь хІоттайо
Хан йоцу бІаьсте.
Сан бІаьсте... дІакхойкху,
Къеналла къонъеш.
Къоналла — сирла нур,
Ницкъ бац и кхоло.
Къеналла — бодаш бу,
Йиш яц и тола...
Цундела, догІа санна,
Лаккхара Іенаш,
Ойланаш чуховхкуш,
Дахар а хьекъош,
БІешерех чекхлелхаш,
Бошмаш а дебош,
Сан дахар гІаддобду,
Гаьнгалех техкаш —
Лийрбоцчу сайн ницкъан
Токх зовкхах тешаш;
БІаьрг тебеш, ницкъ гулбеш,
Къеналла эшош —
Къоналла
юьххьера
дуьйна
дІайолош, —

Сан лаам бехар бу,
Са къастарх дегах.
Къоналла хестор ю
Ас
массо хенахь.

САТОССУШ ТОБХНА ТКЪЕС

Стигла хьулъеш,
мархийн тхов а
Кхозабелла,
бода беш.
Лам оьккхуьйтуш санна,
гов а
Кхерсти, лергаш лададеш.
Молха эьккхаш санна, циггахь
Царо баьккхн и шен мотт.
Тлаккха цо и хьаькхна, сикха
Баьсти
серийн массо цлов.
Латта, лаам
хнх а лабош,
Хахкадели серий схьа.
Иштта,
догла корак детташ,
Сов сан бляьсте
кхойкху дла.

ЙИШЕРА КЕХАТ

1

Длабуза боьдучу
Малхе а хьовжуш,
Суьйренаш ларйо ас,
Сагатдеш хьуна.
Хила йиш мел йоцурш
Даго тIехьовхуш,
Са бIарзлой лела со —
Цатам бу суна.

2

Буйсанан тийналлехь
Мохо кор хьадахь,
Я диттийн гаьннаш тIехь
Га меттахдалахь, —
Сан дог а дегадеш,
Шийла кхаь кхочу,
Цул тIаьхьа наб йоцуш
Хнийла хан йолу.

3

Я декхна делахь и
Стигланан бога,
Цу чуьра седарчий
Ас доггах хьовсту.

Мойтту, хъан седа бу
Вайн цийнан корехъ —
Шен сирла нур хецна,
Цо а хьо лобху.

4

Цецийолий, ойланаш
Паналле лобхкуш,
Хьобжу со, со а гуш
Хьо лела, мойттуш.
Набаро гелйича,
Голаш те обгуш...
Лозчу сан коьртана
Хьобра го обшу.

5

Сийсара вайн котам
Дуьххъара декаш,
Вон гленаш гина, со
Яьллера набарх,
Дайи жарх наб кхета
Ца туьгуш, хьерча
Сан хьех да сингаттам —
Гайганийн чалба.

6

Ас шегга декъаза
Сатуйьсу гуйьре
Текхочуш, сан коре
Билгало кхочу.
Серлонан хюрд баьржий,
Седарчийн буьйса,
Церан суй хиэ санна,
Яшош, дайоккху...

7

Ас мел лан деза-те
 И къаьхъа къурдаш,
 Я яллац деза сан
 Сатийса хьобга?
 Хьаьрчина ду-те сох
 Гушдоцу гIуда,
 ХIун къинош летта сох,
 Хьан дуьйцур соьга?

8

Хууш ду хьуна:
 сан
 ДегI меттахь сецош,
 Со гIелъеш дуккха а
 Цамгарш ю соьца.
 Къоналло генна уьш
 Хилча дIалелхош,
 Мовтту, со хир яра
 Дам а хьобца.

9

Билла бехк боццуш, ахь
 ВогIий со йолча,
 ДIабойъу бала,
 сан
 Дийларх са карзах.
 Туолур ю со цамгарх.
 ТIаккха хьо волча
 Кхочур ю кест-кеста,
 Доккхуш дог паргIат.

Хіуммаъ дац, сан ваша,
Зама ю ирсе:
Собар ду ницкъ болчу
Къонахийн къонах.
Хъан некъ бу уггар а
Йоккхачу сийлле
Дош лаха хаьхкина
Дуьненна гонах...

ЯНВАРАН БУЬИСА

ЖовхІарийн суйнаш діатуьйсуш,
Тховса ша башха ю буьйса...
Цу стиглан товхи чохь догуш,
Седарчий-кіегий ду кхозуш.

Ткъа, лаьттахь... лаьттахь ло Іуьллу,
Месала кіац а ю юьллуш...
Амма цхьа Іаьцак яц шело,
ХІаваъ ду — ша ма-йю шеме...

* * *

Стиглахь бедда седа санна,
Хетало сайн дахар суна:
Мичахь соцур, хIун дер дагна —
Сел сихделла доьдучунна?

Хаац суна, хIун го цунна,
Стенга хьаьдда массо ханна.
Дог, хьайн турмал гайтал суна,
Кхоссал сан бIаьрг генна пана...

БУОБЕРАХ КЪАХЕТА

Баланийн лазамо
Коъртах ов детташ,
ХьегIачу хьекъало
Идочохъ со —
Дахаро хаьхкинчу
ТулгIех кадетташ
Замано бакъ нска
Кхийдийна соь.

Масане, хIетте а,
Къаьхъа кIур тухий,
Соь кънза кхочура
Велхаран къурд —
Цецваьлла Ийна со.
Собарх а вухий,
Гича шен бIаьрхишца
Бала боькъург...

Со хIетахъ ца хилла
И тийжарш хаъал,
БIаьрхиш а ца хилла
Iеналуш сан.
Буобер а со хилла,
Хьекъална жима
Ойла ян са доцуш,
Хиндерг схъаган...

Амма цу сан шерийн
Куьзгано гойтург
Ган а деш,
хьяълхира
Хинца
баьрхиш...
Моьттура, ламанаш,
Латтанаш лелхаш,
Стигла а ешаш ю
Сайн баьргашчохь...

Хиллера мел гинчух
И буюбер лардан,
Кьинхетам боьссина,
Доьлхуш сан дог.
Хиллера мел гинарг
Гюрийна лаьтташ,
Хиш лаьлна... Ша бина...
Гюрийна дог...
Хинца-м уьш хьяълхира,
Шерийн шаш текхош,
Куьзган чохь санна
сайн
Сурт цуьнца гуш...
Велахь а суо ирсен, —
Нанна дог делхош,
Бералла длаяхна...
Цунах хьобгуш...

ДАХАРАН КЪАЙЛЕ

Дахар, ахь со чIогIа зийра —
Безам, ирс жим-жимма луш.
Хийла ахь дIовш а кховдийра:
«Ца лаарх, мала!» — олуш.

Хеназа бIаьргам дакъалора,
Бужуш хин тIадам боцуш.
Юха а со ирсо хьора
Геннара ирхе лоцуш.

Ахь юьхь ца гайтира атта,
Хьайн неI а къевлина суна.
Догущ, са хьаьвзича готтехь,
Со собарен гира хьуна.

Хьанала кьинхьегам бийца
Дог айдеш, схьакхочу декхар:
Яхна хан йогIучух хийца
Ницкъ болчу хьекъало лехар.

Хастам бу, сан дахар, хьуна,
Со ахь хьайн тIомахь ларварна...
Халонан бодашкахь суна
Сирла ирс, геней гайтарна.

Дахар, хьан хIорда чу тесна,
Ойланийн бой ю ас йобгIуш.

Къайленгийн кхоллам тнэцна,
Хиндолчийн урх буйна ловцуш.

Со Галашвархяма хинца,
Хьайн марахь даим со хьовстуш,
Идаво, ахь хьайх дерг дийца —
Ерриг а дуйхьалонан цовстуш.

БЕРАЛЛЕРА ДАГАЛАЦАМ

«Шина хин юкъ» олура
Мацшаха кхупах.
Хлетахь соь вогура
Ловзархьама кхузахь.

Къоналлин тулге яра,
Ткъесаь чехка йоглуш;
Цо ховхкуш со а вара,
Геналла толлуш.

Дахаро нека дора,
Аьрха тулге Iехонш...
Цо бердан йисте хьора
Ловзонш со я керчош.

Эххар со юьстах кхуссуш,
Тулге шарлуш яйра.
Шеп басах сан бос бустуш,
Со тIеэцнарг бIаьсте яра.

Бераллин бIаьсте яхьаш,
Сан дог кхечи кхуза.
Бералла-м сан дисна панахь,
Амма... со ву кхузахь...

Кхузахъ хийцам го хІишца,
Вовшийн довзац тхуна...
Бераллин Іаьнал шийла-м
Ю хьо, бІаьсте, суна.

Дикачу доттагічунна
Тешаме ваша хьо вацахь,
Кызачу мостагічунна
Луьра мостагі хьо вацахь, —
Суна хьо доттагі вац.
Сан дог хьох тешаш дац.

ШОВЗТКЪА ШО

Буйса а юкъл тїехъялла,
Цул тїаьхъа дїъ сахът а даьлла.^а
Хьо вина дуьнена ваьлла
Хан лоруш, со набарх ваьлла.

Тахана шовзткъа шо кхаьчна,
Цул тїаьхъа дїъ сахът а даьлла.
Мел чехка хьаьдда и цхьамза!
И сацарх, соцур яц зама...

Хилларггий, хиндерггий луьттуш,
Массо а планетех дуьйцуш,
Доттагї, ахь, ткъес детташ саниа,
Ойланаш хоьхку, тем байна.

Цундела, секундан цхьамза
Кхнале шен цхьа гуо баккха,
Хьан хьекълал — ойланийн тхьамда —
Кхнало дуьне а талла.

Бїешерийн дахар луш хьуна,
Хьан хьекълал лаьттийла могаш.
Стогаллех, бакъ дезарх дуьзна,
Дог а гїелделла ма голда.

САН НЕКЪ

Хиъна Іеччохъ я гІуллакх деш,
Кхехка ойла, кІежтуйсуш.
ТІаккха хІуттій со и некъ беш,
Вуъжу, набарца къуьйсуш.

Кхетий тІаккха паргІатваккха
Я и наб а, тІехьегІарх?
Хета лизташ сох хан яккха,
ГІерта тилон сайн некъах.

ХІутту бІаьргаш хьалхха суна
Іистйоцу цхьа боккха хІорд.
Цу хІорда тІехь—тулгІеш, гунаш
Хьулдеш мархийн бамбин мор.

ХІордан бердийн чІагІо ловхуш,
Болатан тІай оьшуш дац.
Хианан турпал букъ а цовстуш.
Аьчган ира накха бац.

Амма меллаш, лаахъ чехкка,
Ас цу чолхехъ сайн некъ бо.
Болар цуьрриг гал ца техкаш
Циггахъ халкъан гІуллакх до.

Стаг гІуллакхехъ лекха хетта,
Хъаставала хіъна вац.
Я милла а гІийла хетта,
Кураллаш яр дезна вац.

Багахъ воблуш, деган хъагІ а
Кханенна ас хъежор яц.
Дош а, дог а вовшех кхардо.
Даьсса хъал ас лобхуш дац.

ГІиллакх духкуш, пис-са лехна,
Бахам дебон гІерташ вац.
Хъаставелла, гІодар дехна.
Бакъо бехтъяр лайна вац.

Хъал ца дезаш, комаьрша стаг
Хир ву аьлча, со тешац.
Са ца дезаш, майра къонах
Хуьлу бохург а бакъ дац.

Хилахъ соьца дагахъ цІенна.
Ас сайн са а кхоор дац.
Кхерам оьхьуш, ког кІел таса
ГІертачех со кхоьруш вац.

НАКЪОСТЕ

Дахаро хьоьстуш хьо жхиънехь,
Ахь кхоччуш хам беш и дац.
Дахаран гиллакхаш хиънехь,
Ахь дахар дорах д'алац.

Хиуъа а деза хьо Iамарх,
Ма мотта диталур дац.
Хъайн ницкъах теша хьо Iамахь,
Халоно хьо эшор вац.

Куралла хъан даг тIе тийсахь,
Накъостий хьох бешар бац.
Дозаллийн хабарш ахь дийцахь,
Гиллакхехь хьо къаьстар вац.

Дика хир дара, хьо, накъост,
Лерг сема, бIаьрг ира хилча,
Халкъана хъайн орца кхачо
Гуттар а дахарца висча.

* * *

Оха тхайн ойланехъ лоруш,
Доккха сий деш вара хьо.[▲]
Вай цхьаьна хьовца схьадоглуш,
Тхо члогла тешара хьох.

«Гуллакхехъ шул кӀеззиг хьалха
Суо хилахъ, ас гойтур ду,
ДоттагӀийн ойланехъ ваха
Мел боккха сайн лаам бу».

Ахъ и, сов чӀагӀ а дой, олуш,
Тхуна и морттура бакъ.
Хьол хьоме кхин хӀума доцуш,
Тхо дара хьо лоруш тхайх.

Хьайн дешнаш дицделла хьуна,
ХӀинца ахъ тоам бо хьайх.
Дозаллаш детта ахъ тхуна,
Ойла тхox херийна хьайн.

Ма дика дац и, сан накъост,
Вай хилча йицъелла яхъ!..
И яйна лехарх а дахар,
Пайда бац, хьан гӀиллакх дахъ.

ДЕКЪАЗА НЕКЪ

Сирделла коьртан човш кьегош,
Меттаха хьедора деГ.
Хиэбаршка ихна юьхь егош,
Ша-шега цхьа гIам-гIим деш.

Даг чуьра ойланаш юьйцуш,
Матта кIел лелхара дош.
ГIертара шен хьуьнарш дуьйцуш,
Бийца шен стогаллин гIос.

И гуш берш бацара оьшуш
Тхьузволлал цо мелла кад.
Гуш дара, дийца на оьшуш,
Шен кепак и эхар гIад.

ДеГIера ницкъ эшна, керчаш,
Iуьллура хотталахь и.
Майттаза дуьйлура дешнаш,
БIаьргеха Iийдалуш хи.

ЦIийиненан декъаза некъаш,
ХIусаман нанна товш дац.
Цуьнца шен ирс доцу денош
Ловш лиэларх, ирсан некъ гац.

ЖУККАР

Ерстина ворта ю,
Цийъелла, кѣгаш..▲
Хаьнтѣ куьг хюттийна,
Тоам беш ша шех, —
Къона стаг гай сеттош,
Ког дѣа а тесна —
Ша вазвеш, кураллин
Къамел деш лаьтта.

Боху цо: «Саратовхь,
Киевхь я Москвехь
Хир яц со кхачаза
Гисна цхьа туька».
Хотту ас: — Болх мнчхьахь
Беш ву хьо, къонах?
— Так-мак схьайоллучу
Гѣлахь бо, — дувьцу.

Къайлаха тѣоьхуш
«Хьеший» бу цунна...
Цара шайн, жуккарийн,
Стешха мотт буьйцу.
Шен «Волга» машенна
Уьш тѣа а гулбой,
Гойту ша юхкуш ерш.
Мах бо цо къувьсуш...

«Хъешаша» схъаоьцу,
Мах а ца буйцуш,
Кузаш я костюмаш,
Жакеташ, къестош.
— Йоккха са-м яц суна, —
Жуккаро дуйцу, —
Делакъ а юхку-кх
Шуна цу мехах..

Болх а ца беш, дела
Сутара жуккар...
Юкъараллин нуьнкъалло,
Логах мIар тесна,
Лоцур ву, сацор ву
Бакъонан буйнахъ,
«Болх ца бакъ—ца юу»
Бохучух тешош.

БЕЗАМАХ МОГІАНАШ

GEORGE MAX MORTIMER

БАРКАЛЛА ХЬУНА

Баркалла, бѣаьргашца
Ахь со хьестарна,
Вовшийн ган хьеделча,
Хьан дог делхарна,
Юха а, со гушшехь,
Сан дог эцарна —
Баркалла, хьомениг,
Баркалла хьуна.

Баркалла, ахь оьзда
Гиллакх лелорна,
Сан сийдеш даггара,
Ахь со хьехорна,
Соьгара гѣалаташ
Къайлехь сецорна...
Баркалла, хьомениг,
Баркалла хьуна.

Баркалла, нийсаршца
Йохье хиларна,
Езаш бѣаьргех ахь
Хиш ѣийдадарна.

ХЪАЙХ ТЕШАМ ЦА БАЙЪА

Хьекъал хиларна...
Баркалла, хьомениг,
Баркалла хьуна.

Баркалла, дегІаца
Оьзда хиларна,
Вай хьашт мел долчаьрца
ГІиллакх хиларна,
Хьайн ойла харцонна
Дуьхьал тийсарна...
Баркалла, хьомениг,
Баркалла хьуна.

Баркалла, соьца ахь
Дош ца кьийсарна,
Сан деган амалш ахь
Дагахь Іаморна.
Вайн безам дешел а
ЦІена латторна...
Баркалла, хьомениг,
Баркалла хьуна.

Баркалла, со вина
Нана ларарна,
Сан йиша хьайн йишех
Къаста ца ярна,
Сан ваша, хьайн ваша
Саина, хетарна...
Баркалла, хьомениг,
Баркалла хьуна.

Баркалла, сел оьзда
Хьо кхнийнчунна,
И дерриг гІиллакхаш
Хьоь деллачунна,
Ишттачу хьоьца
сан
Ірс доьзначунна...

Хьюо суна езийта
Хиъначу хьуна...
Баркалла, хьомениг,
Баркалла хьуна.

* * *

Хіун бакьо яра сан
Хьо езаяла,
Марзуда, хьан дагчу
Сайн ойла Іано?
Хьоъ яра соъ нийсса
Бехказаяла —
Декхар а,
Соъ бехках
Ваккха хьуо Іамо.

Хьайн дагна хуъушехъ —
Хьо бахънехъ тилла —
Мотт сецна, бѣарг сецна,
Со акъ-цец ваьллий,
Ахъ ховха слалуш
Сан дагчу хилла,
Со меттахІоттийра,
Товш цхьа дош аьлла.

Ткъа тІаккха, вайх баккхяхъ,
Бехк бакъ буй-техъа?
Вайшиммо сецошшехъ
Вайн дегнаш нѣло.
Хьоъ хьажахъ, соъ хьожур
Безамал тІехъа,
Кхин ницкъ буй вайн синош
Вовшех ца тешо.

Я нагахь иштта ницкъ
Вайшингге боссахь,
Вайшиннан ирс дара
Вовшийн сий лардар.
Я и ницкъ эшор вайн
Безаме доссахь,
Тлаккха вайх хьарчийла
Вовшеха Iабар...

Ас бIаьргаш дIахьабдо,
Я бIаьргаш доьллу,
Я даккхий гIуллакхаш
Листа со вулу.
ХIетте а массанхьа
Хьо суна йоьлу.
Со хьайга хьежийта
Ахь со хьайхь хьулво.

ХIун бакъо яра сан
Хьо езаяла —
Хьан хазнин къайленга
Сайн ойла Iано?
Хьоъ яра соь нийсса
Бехказаяла —
Декхар а,
Соь бехках
Ваккха хьуо Iамо...

ДОГІАНАН ЦИНЦАШ

Корах піелг бетта
Догіанан цинцаш...
Кор делла, бохуш,
Со гіттаво.
Ас кор діадобьллу.
Бага а гіттош,
И баьллийн генаш
Чукхийдаш го.

Кіайн чопа тоьхна,
Зазаша сеттош,
Шайн куьйгаш цара
Соь кхийдадо.
Безамний, хьестар,
Гіенах со Іехош,
Хіинцда соь хьежнарт
Діо геннахь го.

Аш мукъна,
Зазаш,
Хьастийша ойла,
Догіанца кхачош
Сан коре и.

Со иштта
Пан гуш висахъ а
Тховса,
Виталаш набъян,
Ца ягѣлахъ н...

СО ДІАВОЪДУ

Хийлазза хІоранна
Хезнехь а иштта —
Цкъа а ца хиллачул
Чов йин ахь тховса...
Сихъелла поттарчий
Лергашчу хІитта,
БІаьргаш а гІоради
Кхин хьоь ца хьовса.

Ойлаеш лаьтта со
Вайн гергарлонан:
ХІун бахьна хІоьттина,
Хаац, и доха?
ЦІеххьана беъначу
Безаман хІонан
Чам тоьъча, саций ахь
Сан дагна тоха?

Ахь гІиллакх дохадар
Ла а ца делла,
ХІинца-м со дІавоьду,
Тезета санна.
Сол дукха хьайн дагна
Кхин везавелла,
Хирг хир ду ахь аьлла:
«Дуьйцур ду лама»...

Хіуммаъ дац, хьомениг,
Багарх сан кийра —
Ловр ду ас,
амма цхьа
Со кхеташ доцчу
Бахьанашна
дотьху ас
Цаларар хийра.
Сийсара санна,
со
Цахлоттор холча.

ДІАБАЙНА БЕЗАМ

Безамах дог тешна,
Сапаргіатдаьлла,
Шеко а яцара
Хьо сайн яц моьттуш...
Ціеххъана вайшиннан
Безам галбаьлла
Миноташ лоьру ас,
Сайн даге хоьттуш.

Сайн ирсан паргіато
Хьовцанна йовкъуш,
Со Ісхавеллера
Хьох ойла тешош.
Хьо хилла хиллера
Харц хабарш доьшуш,
Вайшинна хіуьттаре
Мел ечех тешаш.

Дезарца вовшеха
Ойланаш хуьттуш,
Вовшийн дог хьистира
Вайшинмо хийла.
Хан йоцчу хенахь а
Меттара гіуьттуш,
Буьйсанаш ларйора,
Наб а йохийна.

Безамой, дахарой
Бакъ новкъа тоьттуш,
Гуш долу ирс а ахъ
Ца дуьтуш дагчу,
Сан кхолла ницкъ боцург
Согара доьхуш,
Хийлазза, дог шелдеш,
Хюттийра холча.

Хьо Iехош я хьоьстуш,
Вайн марзо хьорцуш,
Хьан лере шалха мотт
Хийламмо хьора.
Вай иштта хьекъална
Гийла дуй, хьоьжуш
Уш хилча, дог духий,
Ас ойла йора...

Вайшиннан бIаьргашчохъ
Гулдинарш дийца
Сихъелла, хьесталуш
Хьо йоций хьъча,
Хийлазза хийрачийн
Харцонаш йийца,
Гулъелла ойланаш
Йиъна ас «цIийца».

Амма хьоь и далхо
ГIоразис висча,
Хьоьга ас хоттура:
«ХIун хилла-теша?»
Безамо вайший а
Хьистина денош,
Къоначу дахарехъ
Муо буьтуш долхахъ,

Вай вовшех къастарна
Дог доьхна чевнаш,
Сан дагтлехъ Иийжар ю
Кхин дарба доцуш...

Хьюо санна болчеран
Ирсах а хьоьгуш,
Дахарехъ зил нислахъ,
ДагадогIур хьюна.
Хьайн даге, со санна,
Кхиберш а хьоьстуш,
Ма диэла, алалахъ,
Хьюо езачунна.

БУСА ХИН ЙИСТЕХЪ

Со геннара вайн цла кхечи.
Сайн безам — хьо ган сихвелла.
Хьан кехат ас киснахь кьевли,
Сайн дагал а де сихделча...

Со бехке вац, де зарзделла...
Церпошт сихъян ницкъ ца кхечи.
Хьан сибат ган сагатделла,
Буса веа кху хин йисте...

...Бода цостуш, къеги лампа,
Буйса этлош, члюб а дека.
Хьеран кларкларх лиэга татол...
Шун корехъа ас блаьрг бетта.

Беттан нур дладайъа санна,
Стиглахь мархийн оьргаш керча.
Ас, сагатлуш, блаьргашцанна
Хьовсту седа, лачкъо тебаш...

Дло уьшалшкахь дийнахь екац,
Буса карзахьюьйлу пхьыдаш.
Сагатлуш уьш тийжа эшац,
Хьо ца яглахь шовда-хи дан.

Геннахь къайлехь дуткъа зар-р деш,
Сингаттаме цаьпцалг тийжа,

Шен деган аз сайчух тардеш,
Кјордош яц и сан дог Ийжо.

Со ву лавтташ, хьох дог хьобгуш,
Гиш яц сан хьо ца гуш виса.
Кхочур Іуьйре, со ву хьобжур —
Хьой, малх кхаччалц кху хин иисте...

* * *

Цхьалхачун ойла ю
Данм а пана,
Сагатдеш, са хьовстуш —
Ойла-тай лувстуш...
Буйса, хьуо чекхъэккхий,
Сихъехьа кхане,
Дог даьгна далале...
Цхьаь ган сатуьйсун.

ДУЪХХЪАРЛЕРА ЛУО

Йиллинчу меттехъ со лаьтта,
Хьо кхочий, хьобжуш, кху хьаьтта.
Хенал тӀех дӀахьаьдда цхьамза,
Диса а тарло вай ганза..

ХӀинццалца-м хуьлура екхна,
Стиглахъ а седарчийн сетка...
Ткъа тховса, чӀичкъашка обхуш,
Іалам ду, мохарчий кхобхьуш.

ХӀара дитт... кху кӀелахъ хӀинццалц
Лаьттара, еш забарш, хичаш.
Ткъа тховса кху диттан генаш
Довлхуш Іа, бӀаьрхиш а Іенош...

Даим хьо йогӀучу новкъахъ
Хьо яц гуш... сан дог ду шовкъехъ.
«Іалам... хьо, Іалам, ду бехке» —
Олий, ас йорт оьцу чехкка.

САГАТЛО...

Сагатделла эkkхаш воллу,
И хIун ду а хууш вац.
ХIумма а дан дог ца догIу,
Хилла схьагуш-м хIумма а дац.

Чохь сацийна экха санна,
Кийрахь карзах хьийза дог...
ХIун ду хилларг, хуур хьанна?
Хьо ма ю, ткъа, цуьнан лор.

Ду и даим жъайлах лозуш,
Ерза тигац цуьнан чов.
Лехарх, хьоу бен дарба доцуш
И дуй, хиъча, хьо а йов...

СО А ЛЕВИРА...

Тамашена бекхам хилла,
Меттахъ тховса дийзи Илла:
Хьалха цхьаьнгахъ хилла безам
Бийца ван ас белла тешам...

Амма суна дагчу йожа,
Сихъелла кхин — месаш можа..
Кхийти духъал, луш шен тешам,
Бизкъа тховса соьца безам.

Садаре сатуьйсуш,
чехка
Дог шен безам къестош кхехка:
Хьалха цхьаьнгахъ хилларг тховса
Битар дуьйлу дагца къовса.

Йиллина хан билгалйоккхуш,
Сахътан цхьамза бу гуо боккхуш..
Сайн бехкенна ас цхьаъ йити,
Шолгачунна сайн дог дити.

Ас шега сатуьйсуш хилла,
Хан яхъели, бӀе шо хиллал.
«Ларъе» — аьлча, бакъ ду моьттуш,
Со ву, тешна, цхьаьнга хьовжуш...

Тіскхечи хан... Яц и йогіуш,
Дог ду жийрахь цларах догуш.
Ойла сихло дагна етта —
Шех тешначо леварх кхетта.

СО ХІУНДА СИХВЕЛИРА?

Евзаш а йоцу хьо
Ціеххъашха суна гуш,
Висина велир со
Хъан тидам ца боккхуш.

Хеттаршца сан дог зуьйш
Къамеле яьлча хьо,
Гіиллакхехь цхъаьна уьйш
Вай хиларх тийши со.

Дуьххъара со гича,
Хийра ца хеташ кхин,
Сел муьтІахь хьо хилар —
Ма тамаш бара и!

Сов довха дог зийна,
Атта дІакъаста сох, —
Ахь соьга кхийдийнарг
Хиллера даьсса дог.

КІоргачу сан деган
Лекхачу бердаш тіехь,
Леррина чухъежа
Сецира хьо йистехь.

Хъан-хъанна ца кхийдош
БІаьрмациг сардинчу,

Сан деган неІ йобллуш,
Хьо иккхи цунна чу.

Хьо езаяла
со
Хіунда сихвелир-те?
Благор а беѣна,
хьо
Сан даг чу юѣйжир-те?

Алахѣ ахь соѣга:
Ца гира-те хѣуна,
Хьо цунна чу йобжча,
Цѣ леташ цу бухахь?

АС ЛАРЬО БУЪИСАНАШ

Бамбех terra
Луо ду кѣда,
Бошмаш, некъаш
Кѣай а деш.
Бѣаьргаш телюш,
Стиглахъ кѣда
Седарчий а
Шайн некъ беш.

Сан дагна
мел
Гена хета
Некъал дехъахъ
Долу цѣа.
Цу чохъ ю цхъаъ
Парггѣат ехаш,
Сов ларѣойтуш,
Хиларх ѣа.

Кѣйра багош
Цѣе ю летта.
Дог синтеме
Дѣтац цо.
Цуинна тешаш
Хѣуьттуш, сегаш

Стиглахь
Седарчий а го.
Алий вайша
Седарчашка,
Вайн безамах
Тешаш Іе,
Іаьржа хуьлчу
Буйсанашкахь
Тхуна шайн нур
Іенаде?!.
111

ЧУЛАЦАМ

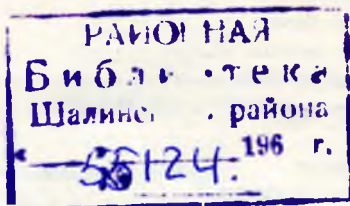
Заманан гѳулчашца

Москва ю кхойкхуш	5
Пхеашеран бѳаьсте	7
Везачу поэте	10
Пховалгѳаниг	12
Советски салтичуьнга	14
Къоналла	15
Сатоссуш тоьхна ткъес	18
Йишера кехат	19
Январан буьйса	23
«Стиглахъ бедда седа санна...»	24
Буоберах къахета	25
Дахаран къайле	27
Бераллера дагалацам	29
«Дикачу доттагѳчунна...»	31
Шовзкъа шо	32
Сан некъ	33
«Стаг гѳуллакхехъ лекха хетта...»	34
Накъосте	35
«Оха тхайн ойланехъ лоруш...»	36
Декъаза некъ	37
Жуккар	38

Безамах моглѳанаш

Баркалла хьуна	43
Хъайх тешам ца байъа	43
«Хѳун бакъо яра сан...»	46
Догѳанан цинцаш	48

Со давоьду	50
Дабайша безам	52
Буса хий пистехь	55
«Цхьалхачи ойна ю...»	57
Дуьххь арлера дуь	58
Сагатло	59
Со а девира...	60
Со хIунда сыхвелпра?	62
Ас ларйо буйсанаш	64

АБЗАИЛОВ ИЛМАН

МОЛНИЯ ПЕРЕД РАССВЕТОМ

Стихи на чеченском языке

Редактор А. Осмаев
Художник А. Ясуев
Художественный редактор М. Б. Магомаев
Техн. редактор А. Н. Поздняков
Корректор Л. Асхабова

Сдано в набор 24.IX-73 г. Подписано к печати 24.I-74 г.
Объем 2,12(2,48) п. л. Уч.-изд. л. 1,7
Формат 70х90 1/32. Бумага № 1
Тираж 2000. СФ00075

Чечено-Ингушское книжное издательство
Управления по делам издательства, полиграфии
и книжной торговли Совета Министров
Чечено-Ингушской АССР,
Грозный, 21, Ленина, 14

Заказ № 9947
Типография имени П. П. Заболотного
Управления по делам издательства, полиграфии
и книжной торговли Совета Министров
Чечено-Ингушской АССР,
Грозный, Интернациональная, 12/33
Цена 18 коп.

Мах 18 кеп.

МОЛНИЯ ПЕРЕД РАССВЕТОМ
(на чеченском языке)